

ня історії Хотинської фортеці та її околиць і потребує ґрунтовної дослідницької та пам'яткоохоронної роботи. Необхідним для точної геодезичної прив'язки редутив є також проведення польових досліджень, що в майбутньому є перспективним у плані розроблення туристично-екскурсійних маршрутів на базі Хотинської фортеці.

Джерела та література:

1. Гайсенюк Я.С. Рукшинські редути // Червона зірка. – 1969. – 27 вересня.
2. Деркачук Д.А., Тимошук Б.А. Хотин: Путеводитель. – Ужгород: Карпати, 1977. – 78 с.
3. Державний архів Чернівецької області. – Ф. 3. – Оп. 5. – Спр. 996. – Арк. 103-135.
4. Основные памятники и памятные места Черновицкой области // Українська радянська енциклопедія: В 12 т. – Вид. 2-е – К.: Голов. ред. Укр. рад. енци., 1985. – Т. 12. – С. 282.
5. Тимошук Б.О. Рукшинські редути // Радянська Буковина. – 1966. – 30 січня.
6. Чорний В.Д. Паспорт «Оборонні редути російських військ періоду російсько-турецької війни 1769 року». – Архів Чернівецького обласного центру з питань культурної спадщини. – 22 арк.

Олександр РУСНАК
(Чернівці)

КОМЕНДАНТ ХОТИНА ГЕНЕРАЛ-МАЙОР М.І. ЛІДЕРС

Одним із комендантів Хотина у перші роки після входження Бессарабії до складу Російської імперії був відомий воєначальник генерал-майор Микола Іванович Лідерс. Хоча його рід мав давні німецькі корені, а сам він перебував на військовій службі у царській Росії, значний період його життя і діяльності тісно пов'язаний з українськими землями.

Народився 1762 року в сім'ї Бернгарда Йоганна Лідерса (Liiders), вихідця з Гольштейна, надвірного радника, придворного лікаря (лейб-хірурга) при імператорі Петрі III [1].

З 1 січня 1767 року записаний сержантом в артилерію, а з 1 березня 1778 року вступив на службу сержантом в лейб-гвардії Преображенський полк. З 8 січня 1784 року став вахмістром в лейб-гвардії Кінному полку. У 1786 переведений в Таврійський кінно-єгерський полк, а 1 квітня 1787 року в Смоленський легкокінний полк. Учасник російсько-турецької війни 1787-1791 років (у 1788 році відзначився при взятті фортеці Очаків) і польських кампаній 1792-1794 років (у липні 1791 року переведений у Псковський піхотний полк) [12, с.455]. Станом на 1798 рік командував мушкетерською ротою у званні майора [4, с.114], а наприкінці того ж року у званні підполковника [4, с.115]. У 1799 році отримав звання полковника, а у 1800 генерал-майора [12, с.455].

У 1800-1806 роках був спочатку командиром Псковського мушкетерського, згодом шефом Брянського піхотного полку [12, с.455]. Під час російсько-австро-французької війни 1805 року дійшов з військами до Браунау на кордоні з Баварією, звідки за наказом М.І. Кутузова в жовтні 1805 року здійснив марш до містечка Велінца, потім через Ольмюц і Брюн прибув до Аустерліца. У ході Аустерліцької битви його полк був оточений французами, проте Лідерс зумів пробитися. З серпня 1806 року командував Охотським мушкетерським полком, переформував його в однойменний піхотний полк [10; 12, с.455].

За деякими даними, у ході російсько-турецької війни 1806-1812 років брав участь у боях на Дунаї, у 1809 році важко поранений при штурмі Браїлова [12, с.455]. Участь Охотського 43-го піхотного полку у цю-

му бою підтверджена у роботі К.С. Терлецького «Читання для нижніх чинів з історії 43-го Піхотного Охотського полку» [13, с.10-14], але, на жаль, автор не згадує про самого М. Лідерса. Імовірно, генерал-майор як шеф полку міг би воювати і за Сілістру наприкінці травня 1810 року [13, с.14-15], а далі задіяний у невдалому штурмі Рущука [11] наприкінці липня [13, с.16]. Відомо, що наступний бій за участю полку відбувся вже у вересні того ж року (взяття фортеці Брегово) [13, с.17-19]. Можливо, він і став останнім для М.І. Лідерса у складі Охотського полку.

Двічі, протягом 1810-1811 і 1813-1822 років М.І. Лідерс обіймав посаду коменданта Хотинської фортеці. Вперше комендантом Хотина він був призначений 7 жовтня 1810 року. А з 25 жовтня ще й командир Хотинського гарнізонного батальйону [12, с.455]. Відповідно до документів з Національного архіву Республіки Молдова, на які посилається Ю.В. Мисько, «3 серпня 1812 року брав участь у боях з французами, тому замість нього ці обов'язки були покладені на генерал-майора Гартінга» [9, с.102]. Вдруге приступити до несення комендантської служби у Хотині йому було наказано наприкінці грудня 1812 року [12, с.455]. Підтвердження перебування генерал-майора М.І. Лідерса міститься і у матеріалах Державного архіву Чернівецької області (далі - ДАЧО) у справах фондів Хотинського земського справництва [6, арк.206] та коменданта Хотинської фортеці [5, арк.3,4,15] (рис.1).

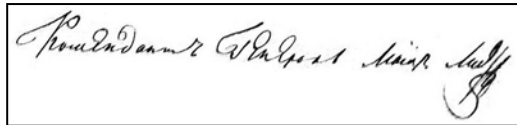

Рис. 1. Зразок підпису коменданта Хотина генерал-майора М.І. Лідерса [5, арк. 3 зв.]

У війні з Наполеоном 1812 року, очолював окремих загін (22, 27, 43-й егерські полки, Нейшлотський піхотний полк, Волинський уланський полк, 2 полки козаків і 4 роти артилерії), чисельністю 3500 чоловік, що прийшов з Балкан. Спочатку діяв на Мінському напрямку, потім отримав наказ з'єднатися з Дунайською армією та протистояти польським й австрійським військам Шварценберга і Рейнє. Згодом, долучився до головних сил 3-ї Західної армії в Мінську. Під час боїв на Березині Лідерс командував 9-ю піхотною дивізією [14, с.14]. Про ці події згадано і у донесенні П.В. Чічагова від 3 (15) жовтня 1812 року:

«Генерал-Майору Лідерсу, який залишився в Дубно з військами, котрі були у Сербії, але не досягли ще армії, я наказав іти з ними на Володимир [Волинський], і переправившись через Буг, вступити також в Князівство Варшавське й слідувати тим краєм до Бреста Литовського для з'єднання з армією. Ці рухи вчинені з тим наміром, щоб не тільки потурбувати з цього боку ворога, а й щоб використати всі способи з сусіднього нам ворожого краю для продовольства ввіреної мені армії» [7]. Через кілька тижнів, 5 (17) листопада, два полки із загону Лідерса, минули Пінськ і з'єдналися з головною армією Чічагова у Мінську [2, с.226]. Також брав участь у боях під Несвіжем, Брилями, звільненні Борисова і Вільно [12, с.455].

3 1820 року у відставці через хворобу. Був нагороджений орденами Св. Георгія 4-го ст., Св. Володимира 3-го ст., Мальтійським хрестом і золоту шпагою з написом «За хоробрість», прикрашеною діамантами. Помер 1822 року [10].

Його діти Олександр та Костянтин теж стали військовими. Олександр Миколайович став генерал-ад'ютантом [8], а Костянтин Миколайович генерал-майором [3].

Джерела та література:

1. Бернгард Иоганн Лидерс. – Режим доступу: <http://ru.rodovid.org/wk/Запись:633328>
2. Богданович М.И. История Отечественной войны 1812 года, по достоверным источникам. – СПб.: Тип. Торгового дома С. Струговщика, Г. Похитонова, Н. Водова и Ко, 1860. – Т. 3. – 563 с.
3. Генералитет российской императорской армии и флота. – Режим доступу: http://www.rusgeneral.ru/general_12.html
4. Гениев Н. История Псковского пехотного Генерала-Фельдмаршала Кутузова-Смоленского полка. 1700-1881. – М.: Тип. А. Иванова, 1883. – 442 с.
5. ДАЧО. – Ф. 364. – Комендант Хотинской крепости. – Оп. 1. – Спр. 1. Дело по рассмотрению прошения австрийско-подданного купца Манусевича о возвращении ему 40 лошадей, отобранных при переправе в Молдавию. – 200 арк.
6. ДАЧО. – Ф. 1168. Хотинское земское исправничество. – Оп. 1. – Спр. 5. Предписания Бессарабского гражданского губернатора о принятии мер по борьбе с эпидемией чумы, о сборе продуктов и одежды для оказания помощи населению, пострадавшему от чумы;

